

Redovisning av regeringsuppdragen Att förstärka tillgången till lärare i nationella minoritetsspråk

(A2013/2958/DISK, A2014/3289/DISK, Ku2015/01721/DISK)

Härmed lämnas en delredovisning i form av en statusrapport av uppdraget (A2013/2958/DISK) samt tilläggsuppdragen (A2014/3289/DISK) och (Ku2015/01721/DISK) *Att förstärka tillgången till lärare i nationella minoritetsspråk*. Det senaste tilläggsuppdraget, som är en utökning av de två första uppdragen, ska ge ekonomiska förutsättningar för deltagare att genomgå de utbildningsinsatser som avser språken samiska, meänkieli och romani chib.

Redovisningen innehåller uppgifter om resultat av satsningen och hur arbetet med utökningen av uppdraget planerats och genomförs. Tidigare redovisningar av regeringsuppdragen (A2013/2958/DISK) lämnades 2014-11-05, dnr 2013:678 och 2015-05-29 (A2014/3289/DISK), dnr 2014:914. Tilläggsuppdraget att fördela bidrag (Ku2015/01721/DISK) redovisas den 15 november 2016. Skolverket ska lämna ytterligare en statusrapport senast den 30 maj 2017. En slutrapport som avser de tre uppdragen ska lämnas senast den 30 mars 2018.

Bakgrund

Skolverket fick den 11 juni 2015 ett tilläggsuppdrag (Ku2015/01721/DISK) att genomföra ytterligare insatser för att förstärka tillgången till lärare i de nationella minoritetsspråken. Uppdraget innebär att de uppdrag som regeringen beslutade om den 15 augusti 2013 (A2013/2958/DISK) respektive den 17 september 2014 (A2014/3289/DISK) utökas.

I uppdraget ingår att fördela bidrag till de huvudmän som har deltagare i de pågående insatserna för att förstärka tillgången till lärare i de nationella minoritetsspråken samiska, meänkieli och romani chib. Bidraget ska betalas ut till huvudmännen och avse ett visst belopp per deltagare. I uppdraget ingår att Skolverket ska fastställa storleken på bidraget, vilket ska vara avpassat till antalet deltagare som deltar i insatsens utbildningar.

I det ursprungliga uppdraget (A2013/2958/DISK) ingick att se till att en lämplig utbildning gjordes tillgänglig för att utbilda minst tolv personer med goda kunskaper i ett nationellt minoritetsspråk under perioden 2014–2016 för att de ska bli verk samma som modersmållärare. I första hand gällde det samiska och meänkieli och verksamhet inom grundskola och gymnasieskola i någon av de kommuner som

ingår i förvaltningsområdet för samiska och meänkieli. Genomförandet skulle ske i samverkan med riksorganisationer för de nationella minoriteterna, lärosäten, skolhuvudmän, Länsstyrelsen i Stockholms län och Sametinget. I uppdraget ingick även att samarbeta med berörda för att utveckla en gemensam utbildningsmodell som görs tillgänglig för alla berörda.

I det första tilläggsuppdraget (A2014/3289/DISK) ingick att dels utöka antalet utbildningsplatser i samiska och meänkieli, dels att se till att en motsvarande utbildning för minst åtta personer i romani chib anordnades. Uppdraget och utbildningstiden förlängdes till och med år 2017.

Redovisning

Deltagare i utbildning

Hösten 2015 startade en ny utbildning i romani chib med 30 deltagare vid Södertörns högskola. Samtidigt utökades antalet utbildningsplatser i samiska och meänkieli vid Umeå respektive Stockholms universitet. Ett par studieavbrott och något avhopp har förekommit. Inom den sydsamiska gruppen var det också ett par antagna som aldrig påbörjade utbildningen. Tillsammans med de deltagare som startade hösten 2014 är det 20 deltagare i samiska, 8 i meänkieli och 27 i romani chib (se tabell 1). För närvarande är det totalt 55 personer i utbildning.

Tabell 1. Språk, varietet och antal deltagare per varietet och lärosäte ht-14–vt-16.

Lärosäte	Språk/ varietet	Deltagare ht-14	Nya deltagare ht-15	Nya deltagare vt-16	Avbrott, avhopp, eller ej börjat utb.	Totalt antal deltagare vt-16
Umeå universitet	Samiska	9	12			20
	Lulesamiska	0	4			
	Nordsamiska	1	6		1 nord	
	Sydsamiska	8	2		6 syd	
	Umesamiska	0	0	6 ume		
Stockholms universitet	Meänkieli	8	1		1 meänkieli	8
Södertörns högskola	Romani chib		30			27
	Arli		17		2 arli	
	Kale		2			
	Kelderash		4			
	Lovara		4			
	Resande		1		1 resande	
	Övriga		2			

Totalt		17	43	6	11	55
--------	--	----	----	---	----	----

Genomströmning

Deltagare som påbörjat utbildning följer sin individuella studieplan som i de flesta fall omfattar 4 terminer à 7,5 hp, alternativt 15 hp per termin. Det innebär att deltagarna kan hinna med mellan 30 och 60 hp under utbildningstiden.

Då det sammantaget varit relativt få studieavbrott eller avhopp är det hittills en god genomströmning i utbildningen. I *den romska gruppen* med 27 deltagare genomförs en sammanhållen utbildning och där beräknas samtliga deltagare ha klarat av 15 hp efter vårterminen 2016.

De åtta deltagarna i *meänkieli* har fram t.o.m. vårterminen 2016 hunnit med 4 x 7,5 hp, dvs 30 hp. Detta på grund av att de startade redan höstterminen 2014. Bland de 20 *samiska* deltagarna varierar studietakten och deltagarna har kommit olika långt beroende på vilken termin de har startat. Allt ifrån 7,5 till 60 hp beräknas ha uppnåtts efter vårterminen 2016.

Kommuner och huvudmän

Deltagarna kommer från 25 kommuner. De samiska deltagarna kommer främst från kommuner i norra Sverige, liksom deltagarna i *meänkieli*. De romska deltagarna är utspridda i kommuner från norr till söder i hela Sverige. (se tabell 2). Bland deltagarna arbetar fem i Sameskolan, där är Sameskolstyrelsen huvudman.

Tabell 2. Kommuner/huvudmän med antal deltagare i respektive språk vt-16.

20 deltagare i samiska	8 deltagare i meänkieli	27 deltagare i romani chib
10 kommuner och Same- skolstyrelsen	5 kommuner	14 kommuner
Arvidsjaur 3	Jokkmokk 1	Göteborg 5
Härjedalen 1	Kiruna 2	Hallsberg 1
Jokkmokk, Sameskolan 2	Pajala 2	Halmstad 1
Kiruna, Sameskolan 1 Sameskolan i Karesuando 2	Umeå 2	Helsingborg 2
Luleå 1	Övertorneå 1	Katrineholm 1
Lycksele 2		Linköping 2
Malå 3		Luleå 1
Storuman 1		Malmö 3
Strömsund 1		Norrköping 2
Umeå 3		Stockholm 2
		Trollhättan 4
		Vänersborg 1
		Västervik 1

		Örebro 1
--	--	----------

Samiska och meänkieli

För de deltagare som startade hösten 2014 respektive hösten 2015 pågår utbildning på distans med 25 eller 50 procents studietakt, vilket innebär 7,5 till 15 hp per termin. Man har två till tre studieträffar per termin, på campus eller på andra orter närmare deltagarna, i övrigt sker kontakt och handledning via nätet. Utbildningen genomförs vanligen under fyra till fem terminer, beroende på deltagarnas behov och individuella studieplaner, och ska vara avslutade vid utgången av höstterminen 2017.

Studierna är individuellt utformade och de kurser som läses är språk-/ämnesteorier, ämnesdidaktik eller kompletterande pedagogisk utbildning KPU, se vidare *Redovisning av regeringsuppdrag 2014-11-05* (dnr 2013:678) och *Redovisning av regeringsuppdrag 2015-05-29*, (dnr 2014:914).

Bland deltagarna i samiska och meänkieli finns flera med lärarexamen, tidigare högskolestudier och andra utbildningar. Majoriteten arbetar som lärare eller modersmåls lärare.

Romani chib

Inom den romska gruppen har cirka en tredjedel av deltagarna nyligen genomgått en brobyggartutbildning vid Södertörns högskola, men flera av deltagarna har ingen tidigare studieerfarenhet på högskolenivå.

Alla deltagare följer en gemensam studieplan då behoven och förutsättningarna är liknande inom gruppen. Utbildningen ska vara avslutad senast vid utgången av höstterminen 2017. Studieträffarna är på campus vid Södertörns högskola under två-tre dagar en gång per månad och studietakten är på 25 procent, med 7,5 hp per termin. Mellan studieträffarna sker kontakt och handledning via nätet. De flesta deltagare har anställning inom skolan som brobyggare, studiehandledare, resurs- eller modersmåls lärare.

Statsbidrag

Efter beslut om statsbidrag med 914 000 kronor och ett extra tillägg på 300 000 kronor, totalt 1 214 000 kronor för läsåret 2015/16, har 507 500 kronor betalats ut för höstterminen 2016 till 25 huvudmän för 49 deltagare som har deltagit i utbildningen.

Fördelning mellan språken/deltagarna bestämdes till ett fast belopp per termin på 7 500 kronor per deltagare i samiska och meänkieli samt 12 500 kronor per deltagare i romani chib. Den högre summan för romani chib beror på högre kostnader

för genomförande av utbildningen, då man bland annat har fler campusförlagda studieträffar.

Deltagande huvudmän informerades om statsbidrag genom ett informationsbrev som sändes ut i december 2015 till de huvudmän som hade deltagare i utbildning under höstterminen 2015. Informationen fanns på Skolverkets webbsida för Statsbidrag i januari 2016. En ansökningsblankett skickades därpå till respektive huvudman med uppgifter på deras deltagare ifyllda. Utbetalning gjordes i februari efter att ansökningarna kommit in, i flera fall efter ett antal påminnelser. Alla huvudmän som hade deltagare i utbildning, 25 stycken, fick sina bidrag utbetalade.

Ny ansökan för vårterminen 2016 ska göras i maj med utbetalning juni 2016. Skolverket räknar med att ett något högre belopp kommer att utbetalas för vårterminen 2016 då det är fler deltagare i utbildning jämfört med höstterminen 2015.

Information och intresseanmälningar

Skolverket har producerat informationsmaterial om nationella minoritetsspråk löpande. Tryckt information, filmer, samt ansökningsblankett för deltagande i utbildningssatsningen finns på Skolverkets hemsida Utbildning i minoritetsspråk <http://www.skolverket.se/kompetens-och-fortbildning/larare/minoritetssprak>.

Inför den utökade satsningen med utbildningsstart höstterminen 2015 var det cirka 20 kommuner som visade intresse och anmälde drygt 40 personer med olika varieteter av *romani chib*. Av dessa påbörjade 30 deltagare utbildningen. Skolverket tar fortfarande emot sporadiska intresseanmälningar främst i romani chib, men även i samiska. Intresserade personer sätts på väntelista då utbildningsanordnarna i nuläget inte har möjlighet att ta in fler deltagare i den romska gruppen. Både huvudmän och enskilda personer uppger att de har hört talas om utbildningssatsningen först på senare tid.

Den utökade satsningen för fler utbildningsplatser och deltagare i *samiska* vid Umeå universitet med kursstart hösten 2015 resulterade i ett tjugotal anmälda personer från flera kommuner, av dessa påbörjade tolv sina studier. De anmälda önskade utbildning i de fyra samiska varieteterna lule-, nord-, syd- och umesamiska. Lärosätet har först nu vårterminen 2016 kunnat erbjuda utbildning i umesamiska och en grupp på sex deltagare har startat. I samiska finns det efter kartläggning av personens kompetens ofta en väg in till någon kurs som passar då det redan finns ett utbud av olika kurser.

I *meänkieli* gjordes bara en intresseanmälan, trots upprepade kontakter och påminnelser. Ytterligare försök att nå ut med information och få fler intresserade av utbildningen pågår kontinuerligt och anmälan är möjlig inför varje kursstart.

Skolverket har sedan utbildningen startade höstterminen 2014 fortsatt att samverka och informera om utbildningssatsningen genom möten och kontakter med sam

ordnare och kontaktpersoner inom kommunerna, Sametinget, Länsstyrelsen i Stockholms län, berörda lärosäten och skolhuvudmän. Dessutom har Skolverket haft samråd med representanter för nationella minoriteters riksorganisationer, bland annat under oktober månad 2015 vid skolmyndigheternas årliga samrådstillfälle.

Uppföljning

Besök och utvärderingar

Skolverket följer upp utbildningen för att under den pågående utbildningssatsningen ta del av erfarenheter och synpunkter och vid behov kunna göra förbättringar. Detta sker dels genom kontinuerliga avstämningar och träffar med berörda lärosäten och dels med besök och kontakter med utbildningsdeltagare cirka en gång per termin.

Skolverket tar även del av kursutvärderingar. Vidare tas kontakter i de kommuner och hos de skolhuvudmän där deltagarna är verksamma. Några vanliga kommentarer från berörda:

"Utbildningens innehåll och upplägg visar på hög kvalitet och håller samma nivå som andra högskoleutbildningar."

"Deltagarna är nöjda med utbildningen och känner att deras kompetens och status höjs. De blir säkrare och tryggare i sin roll."

"På skolorna har man börjat se resultat i form av bättre kvalitet i undervisningen."

"Huvudmännen uppskattar möjligheten till statsbidrag, vilket tycks påverka deras inställning till att anmäla deltagare till utbildning."

Gemensam utbildningsmodell

Den utbildningsmodell som Skolverket och berörda lärosäten, enligt regeringsuppdraget, ska utveckla tillsammans och i samverkan med kommuner, ska dokumenteras och möjliggöra för skolhuvudmän att på eget initiativ kunna öka tillgången till modersmåls lärare i minoritetsspråken genom att använda sig av samma modell.

De erfarenheter som görs från denna utbildningssatsning, med en beskrivning av genomförandet, kommer att redovisas i slutrapporten 2018.

Erfarenheter av arbetet

Att nå ut med samlad information

Under hösten 2015 genomförde Skolverket en gemensam satsning för att implementera de nyheter och förändringar som gällde nationella minoritetsspråk och som trädde i kraft i juli 2015.

Samtidigt med implementering av nya kursplaner och läromedel för de nationella minoritetsspråken kunde Skolverket nå ut till skolhuvudmän och andra berörda med information om denna utbildningssatsning för modersmåls lärare. Detta genomfördes bland annat med informationsträffar, utveckling av aktuella webbsidor, uppdaterat informationsmaterial och nya informationsfilmer på webben, se vidare på Skolverkets hemsida

www.skolverket.se/skolutveckling/larande/nationella-minoriteter.

Det var fler som nåddes av information och visade sitt intresse för *samiska* med start hösten 2015 än inför starten 2014 och det var omkring 20 personer, flera med varieteten umesamiska, som anmälde. Många av dem kände inte till utbildningssatsningen tidigare.

Bland kontaktade kommuner och personer som talar *meänkieli* har det, trots upprepade försök och påminnelser, inte visats något större intresse. Endast en kommun anmälde en person för att delta i den utökade utbildningssatsningen. Dessutom har det tillkommit ännu en deltagare med planerad start vårterminen 2016.

Ett överraskande positivt resultat var att så många visade intresse för utbildningen i *romani chib* med drygt 40 anmälda inför start höstterminen 2015. Skolverket menar att antalet anmälda kan ses som ett resultat av en lång och intensiv period av implementeringsarbete som gjordes i samverkan med lärosätet och andra intressenter. Det tar tid innan nyheter och erbjudanden når ut i organisationen.

Ekonomiska villkor och förutsättningar för studier

Från början fanns som tidigare nämnts en stor frustration och stark oro över att frågorna om de ekonomiska villkoren och därmed förutsättningar för att kunna följa utbildningen inte var lösta. Men då beslutet om tilläggsuppdraget med bidrag till deltagande huvudmän kom i juni 2015 kunde Skolverket informera deltagarna och deras huvudmän om att bidrag kunde betalas ut för läsåret 2015/16. Detta har enligt Skolverket haft ett stort signalvärde och både deltagare och huvudmän har uttryckt att det är viktigt att bidraget fortsätter även för kommande läsår.

Flera av deltagarna som startade hösten 2014 har ändå påtalat svårigheten med att få rimliga studievillkor och ekonomiska förutsättningar för att delta. Situationen med en kombination av arbete och deltidstudier ser fortfarande mycket olika ut mellan deltagare. Vissa deltagare arbetar heltid under studietiden och får inte någon kompensation av sin arbetsgivare. I den samiska gruppen har ett par deltagare haft svårt att hinna med studierna och några deltagare har gjort avhopp på grund av för dåliga förutsättningar. Ytterligare en deltagare är sjukskriven på grund av stress och därför gjort studieavbrott.

Skolverkets samlade bild är att de ekonomiska villkoren och förutsättningarna som ges för de studerande i flera fall, trots statsbidraget, fortfarande inverkar negativt på denna utbildningssatsning, både för nyrekrytering av personer och för möjligheten att genomföra utbildningen.

Andra lärarutbildningar för modersmåls lärare

En reguljär ämneslärarutbildning för modersmåls lärare i nationella minoritetsspråk finns sedan höstterminen 2014 i *finska* vid Stockholms universitet. En motsvarande utbildning i *samiska* vid Umeå universitet startade hösten 2015. I bägge fallen var det alltför få sökande för att utbildningen skulle kunna starta. Andra lärosäten är fortfarande i olika skeden i arbetet med att planera för och utveckla en lärarutbildning för modersmåls lärare i övriga nationella minoritetsspråk.

Samverkan och kontakter

Skolverket har haft täta kontakter med berörda lärosäten, särskilt i planeringen och uppbyggnadsfasen av uppdragsutbildningarna, men även för att följa pågående utbildningar och deltagare vid respektive lärosäte.

I samband med den utökade utbildningssatsningen hösten 2015 fanns tidigare gjorda erfarenheter med en påbörjad utbildningsmodell som gick att följa. Detta underlättade arbetet och resulterade i att utbildningen i romani chib kunde komma igång snabbt.

Inom samverkan med berörda lärosäten deltar Skolverket även i den referensgrupp som bildats med de lärosäten som arbetar med utbildningsfrågor för de nationella minoriteterna; Södertörns högskola, Stockholms universitet, Umeå universitet och Lunds universitet.

Sammanfattningsvis

Kännedom om denna utbildningssatsning har spridits vartefter och efterfrågan på deltagande i utbildningen ökar i landets kommuner. Skolverket har tagit emot många synpunkter och frågor om utbildningen. Inledningsvis fanns det en viss tveksamhet, men mestadels har det varit positiva reaktioner från både deltagare, skolledare, huvudmän och inte minst de nationella minoritetsorganisationerna.

Det stora intresset för utbildningssatsningen, och att det exempelvis var så många personer som anmälde och påbörjade utbildningen i romani chib, visar att resultatet av satsningen hittills är över förväntan. Nu är det 55 deltagare i utbildning i de tre nationella minoritetsspråken samiska, meänkieli och romani chib, men Skolverket får många förfrågningar om utvidgning av satsningen, framför allt i romani chib, men även om när en motsvarande utbildning för modersmåls lärare i finska ska erbjudas.

På Skolverkets vägnar

Kjell Hedwall
Avdelningschef

Lena Ålander
Undervisningsråd

I ärendets slutliga handläggning har enhetschef Niclas Westin deltagit.

Bilagor:

Regeringsuppdrag (A2013/2958/DISK)

Redovisning av regeringsuppdrag 2014-11-05, dnr 2013:678

Regeringsuppdrag (A2014/3289/DISK)

Redovisning av regeringsuppdrag 2015-05-29, dnr 2014:914

Regeringsuppdrag (Ku2015/01721/DISK)

